Голас Радзімы

№ 21 ((2059)
26 мая 1988 г.

ГАЗЕТА БЕЛАРУСКАГА ТАВАРЫСТВА ПА КУЛЬТУРНЫХ СУВЯЗЯХ З СУАЙЧЫННІКАМІ ЗА РУБЯЖОМ
(БЕЛАРУСКАЕ ТАВАРЫСТВА «РАДЗІМА»)

Выдаецца з 1955 г.
Цана 4 кап.

Гэту прывабную жанчыну завуць Ніна МЕЛЬНІКАВА. Яна галоўны аграном калгаса «Перамога» Жыткавіцкага раёна, гаспадаркі невялікай, але вядомай у рэспубліцы. Тут дасягнуты высокія вынікі ў вытворчасці, выдатна працуюць і заможна жывуць людзі. Зразумела, галоўны клопат Ніны Антонаўны — калгасныя палі, але яна знаходзіць час і магчымасць займацца грамадскімі справамі, дзяліцца з іншымі сваім багатым прафесійным вопытам. Сёлета прымала ўдзел у IV Усесаюзным з'ездзе калгаснікаў у Маскве.

[Гутарка з Н. Мельнікавай змешчана на 3-й старонцы].

Фота А. КЛЕШЧУКА.

АДКАЗЫ М. С. ГАРБАЧОВА

НА ПЫТАННІ ГАЗЕТЫ «ВАШЫНГТОН ПОСТ» І ЧАСОПІСА «НЬЮСУІК» БЫЛІ НАДРУКАВАНЫ 23 МАЯ, НАПЯРЭДАДНІ ВІЗІТА ПРЭЗІДЭНТА ЗША РОНАЛЬДА РЭЙГАНА Ў САВЕЦКІ САЮЗ, У ГАЗЕЦЕ «ПРАВДА» І ІНШЫХ ЦЭНТРАЛЬНЫХ ВЫДАННЯХ. НЕАБХОДНАСЦЬ ДЫЯЛОГА ПАМІЖ СССР І ЗША ЯК ПРАЯЎЛЕННЕ НОВАГА ПАЛІТЫЧНАГА МЫСЛЕННЯ, ПЕРСПЕКТЫВЫ ПАГАДНЕННЯ АБ 50-ПРАЦЭНТНЫМ СКАРАЧЭННІ СТРАТЭГІЧНЫХ НАСТУПАЛЬНЫХ УЗБРАЕННЯЎ, ЯДЗЕРНАЯ ПАЛІТЫКА НАТО І ДАКТРЫНА «ЯДЗЕРНАГА СТРЫМЛІВАННЯ», АФГАНІСТАН І РЭГІЯНАЛЬНЫЯ КАНФЛІКТЫ, ПУБЛІЧНАСЦЬ, ПРАВЫ ЧАЛАВЕКА І НАЦЫЯНАЛЬНАЕ ПЫТАННЕ Ў НАШАЙ КРАІНЕ — ВОСЬ ГАЛОЎНЫ ЗМЕСТ АДКАЗАЎ.

Ацэньваючы станоўча маючы адбыцца візіт у нашу краіну Р. Рэйгана, М. С. Гарбачоў падкрэсліў, што дыялог паміж Савецкім Саюзам і Злучанымі Штатамі Амерыкі проста жыццёва неабходны, выходзячы з той вялізнай ролі, якую гэтыя дзве дзяржавы адыгрываюць у сучасным свеце. Дзейнічае ўжо сам факт нашага дыялога, не гаворачы пра яго змест, калі мелі месца такія прынцыпова важныя сумесныя канстатацыі, як тое, што войны недапушчальныя — ні ядзерныя, ні якія іншыя, што праблемы трэба вырашаць палітычным шляхам, што неабходна прызнаваць рэальнасці сучаснага свету.

М. С. Гарбачоў не пагадзіўся з пунктам гледжання, што ядзерная зброя ў апошнія дзесяцігоддзі нібыта спрыяла захаванню стабільнасці ў свеце.

Не раз ужо палемізаваў з прадстаўнікамі Захаду наконт іх довадў: маўляў, не з'явіся ядзерная зброя, не пражылі б мы 40 год без сусветнай вайны. Гэта са сферы меркаванняў. А калі цвяроза ацаніць тую рэальную ролю, якую адыграла так званая «раўнавага страху»? Яна не дала нічога, акрамя небывалай мілітарызацыі знешняй палітыкі, эканомікі, нават духоўнага жыцця. Нанесла шкоду ў сферы міжнароднай маралі і звычаяў, загубіла тую атмасферу давер'я і дружалюбнасці, шчырай цікавасці адзін да аднаго, якая нарадзілася ў савецка-амерыканскіх адносінах у ходзе сумеснай вайны і перамогі над фашызмам.

Перакананы, што ваенна-стратэгічны парытэт можна падтрымліваць на нізкім узроўні — і без ядзернай зброі. Мы свой выбар сфармулявалі ясна: спыніць гонку ўзбраенняў, павярнуць яе назад.

Мірную будучыню чалавецтва могуць гарантаваць не «ядзернае стрымліванне», пад якім маецца на ўвазе захаваць нейкія мінімальныя ядзерныя сілы стрымлівання, а раўнавага розуму і добрай волі, сістэма ўсеабдымнай бяспекі.

Адказваючы на пытанне пра публічнасць і свабоду слова, М. С. Гарбачоў сказаў, што публічнасць і свабода слова, вядома ж, звязаны паміж сабой, але гэта не тоесныя паняцці. Можна сказаць так: свабода слова—гэта неабходная ўмова публічнасці, але публічнасць — больш шырокае паняцце. Мы разумеем яе не толькі як права кожнага грамадзяніна адкрыта выказваць сваю думку па ўсіх грамадскіх і палітычных пытаннях, але і як абавязак кіруючай партыі і ўсіх органаў улады і кіравання захоўваць прынцып адкрытасці ў працэсе прыняцця рашэнняў, адказваць за свае дзеянні, рэагаваць справай на крытыку, улічваць парады і рэкамендацыі, якія прапануюць працоўныя калектывы, грамадскія арганізацыі, асобныя грамадзяне.

У публічнасці, як мы яе разумеем, акцэнт робіцца на стварэнне ўмоў, якія дазваляюць грамадзянам рэальна ўдзельнічаць у абмеркаванні ўсіх спраў краіны, у выпрацоўцы і прыняцці рашэнняў, якія закранаюць інтарэсы грамадства, і кантролі за выкананнем гэтых рашэнняў.

«КРУГЛЫ СТОЛ»

ЖУРНАЛІСТЫ АБМЕРКАВАЛІ ПРАБЛЕМЫ

Новымі задумамі і смелымі ідэямі папоўніліся рабочыя блакноты ўдзельнікаў сустрэчы ў Мінску за «круглым сталом» савецкіх і чэхаславацкіх журналістаў. Яна была арганізавана Саюзамі журналістаў ЧССР, СССР і Беларусі.

Лейтматывам дыскусіі за «круглым сталом» была роля прэсы ў фарміраванні актыўнай пазіцыі людзей, развіццё працэсу публічнасці і дэмакратызацыі, дзе яшчэ нямала тэм, якія патрабуюць вострых журналісцкіх ацэнак, глыбокіх і аргументаваных вывадаў. Савецкімі ўдзельнікамі сустрэчы, а сярод іх былі вучоныя-грамадазнаўцы, вядучыя супрацоўнікі цэнтральных выданняў, журналісты беларускай прэсы, прыводзіліся такія факты: сёлета агульны разавы тыраж прэсы нашай краіны ўзрос на 17 мільёнаў экземпляраў. Гэта гаворыць аб эфектыўнасці работы сродкаў масавай інфармацыі ў барацьбе за ўсталяванне новага, павароце журналістаў да надзённых інтарэсаў кожнага чалавека.

Кіраўнік чэхаславацкай дэлегацыі намеснік галоўнага рэдактара газеты «Рудэ права» Міраслаў Вітак у гутарцы адзначыў: «Усё, што цяпер адбываецца ў вашай краіне, выклікае вельмі шырокую цікавасць у нашых людзей. Тут, у Мінску, ужо прыводзіліся прыклады таго, як перабудова ў СССР рэзка павысіла сацыяльную актыўнасць і ў нас».

СЯБРОЎСКІЯ СУВЯЗІ

Мінскія трактаразаводцы прымалі гасцей — калег з Польскай Народнай Рэспублікі. Дзелавыя і сяброўскія сувязі МТЗ і Варшаўскага трактарабудаўнічага завода «Урсус» сталі ўжо добрай традыцыяй. Паміж прадпрыемствамі наладжаны рэгулярны абмен вопытам работы і дэлегацыямі, плануюцца ўзаемныя паездкі сямей завадчан, іх дзяцей на базы адпачынку і ў піянерскія лагеры ў Польшчу і Беларусь.
НА ЗДЫМКУ: намеснік старшыні прафкома МТЗ Аляксандр КАНАВАЛАЎ (у цэнтры) знаёміць польскіх сяброў з работай завода.

ТЭХНАЛОГІЯ

УЗЯЦЬ У САЮЗНІКІ ВЕЦЕР

Час гаспадарчаразліковых узаемаадносін, работа па прынцыпу самафінансавання патрабуюць ад кожнага прадпрыемства больш эканамічных тэхналагічных рашэнняў. Бачаць у гэтым сваю ролю і супрацоўнікі беларускага філіяла яшчэ маладога навукова-вытворчага аб'яднання, якое дзейнічае ў Заслаўі.

Упершыню ў рэспубліцы вырашана шырока выкарыстаць сілу ветру. Для забеспячэння жывёлагадоўчых ферм вадой, напрыклад, ужо сканструяваны перспектыўныя, эканамічна выгадныя станцыі кіравання ветраэнергетычнымі водапад'ёмнымі ўстаноўкамі. Працуюць яны ў аўтаматычным рэжыме. Кіраванне ажыццяўляецца улікам энергетычных характарыстык ветраагрэгатаў, наяўнасці вады ў свідравіне, яе ёмістасці, іншых параметраў. Мінімальнай энергаёмкасцю ўстановак, вялікай эканамічнай эфектыўнасцю тлумачыцца попыт на яе. Ужо выпушчана 80 такіх станцый. Да канца года іх будзе больш за дзвесце.

НАВІНЫ КІНЕМАТОГРАФА

ДЗВЕ ПРЭМ'ЕРЫ

Дзве прэм'еры ў адзін дзень адбыліся ў Доме кінематаграфістаў. Студыя «Летапіс» «Беларусьфільма» прадставіла новыя навукова-папулярную і дакументальна-хранікальную кароткаметражныя стужкі «Сцэны з жыцця «эліты» і «Урокі».

Першая карціна расказвае аб праблемах, якія сёння стаяць перад жывёлагадоўчай галіной рэспублікі.

Другая кінастужка ў большасці датычыць маральных бакоў нашага жыцця. Рашэннем урада спынена будаўніцтва Даўгаўпілскай гідраэлектрастанцыі. Але хто кампенсуе сотням людзей маральныя страты, звязаныя з перасяленнем, хто ўзновіць знішчаную прыроду? Гэтыя і яшчэ многія пытанні задаюць стваральнікі фільма.

АРХЕАЛОГІЯ

РЭДКАЯ ЗНАХОДКА

Калі гродзенскі школьнік Міша Пазнякоў і яго сябры прынеслі ў абласны гісторыка-археалагічны музей пакрытыя шматвяковай іржой рэчы, радасная здзіўленне не маглі схаваць не толькі работнікі музея, але і археолагі аб'яднання «Белрэстаўрацыя», якія прыехалі з Мінска. Дзіва што! Знаходкай аказаліся дванаццаць прадметаў баявой амуніцыі коннага воіна, сярод якіх меч, наканечнік кап'я, баявы тапор, асколкі шлема і кальчугі, шпоры, цуглі.

Ужо першае знаёмства з прадметамі баявога рыштунку і зброяй, якая аказалася ў добрым стане, пераканала археолагаў, што перад імі вельмі рэдкая і па паўнаце набору, і па ўзросту знаходка. Больш пэўна, што гэтыя рэчы належалі воіну XII—XIII стагоддзяў. Археолагі і работнікі музея агледзелі раён левабярэжжа Нёмана крыху ніжэй горада, дзе дзеці знайшлі ўсё гэта. Астанкаў старажытнага воіна не знайшлі. Магчыма, іх вымыла талай вадой, а магчыма, што пахавання і не было: у той ваенны час зброю не хавалі разам з ратнікам, калі ім не былі вельмі знатны чалавек, а перадавалі наследніку ці каму-небудзь з дружыны. І ўжо тым больш не пакідалі трафеі на полі бітвы. Добрыя даспехі цаніліся вельмі высока. Меч, напрыклад, па сваіму кошту прыраўноўваўся да сярэдняй велічыні статку кароў. Такім чынам, сам факт і акалічнасці знаходкі даюць падставу для розных меркаванняў аматарам старажытнасці, знаўцам гісторыі. Прадметы баявой амуніцыі і ўзбраення патрабуюць стараннага даследавання і рэстаўрацыі.

ВАЧАМІ АМЕРЫКАНКІ

ВОСЬ ТАКОЕ ФОТА...

Амерыканка Мэры Тычауд, якая знаходзілася з візітам у Мінску, каля атэля «Юбілейны», у цэнтры сталіцы Беларусі, спаліла адзін з нумароў часопіса «Тайм», што чытала і выпісвала многія гады. Менавіта ў гэтым нумары тэндэнцыйна каменціраваўся фотаальбом «Адзін дзень жыцця Савецкага Саюза», які выйшаў у свет у ЗША.

Нацыянальны каардынатар арганізацыі «Масты да міру» маці пецярых дзяцей, юрыст з Бостана Мэры Тычауд так растлумачыла свой учынак карэспандэнту ТАСС: «Пасля таго што я даведалася пра жыццё беларускага народа, які асабліва моцна пацярпеў у другой сусветнай вайне, мне сорамна раскрываць «Тайм».

Апошняй кропляй, што падштурхнула Мэры Тычауд на гэтую акцыю, стала публікацыя «Таймам» фатаграфій пародзістых сабак з медалямі, якія былі змешаны як бы «для параўнання» з фатаграфіямі ветэранаў, што прыбылі ў Маскву на ўрачыстасці з нагоды гадавіны Кастрычніцкай рэвалюцыі. Па традыцыі яны надзелі ў свята ордэны і медалі, атрыманыя імі за працу і воінскія подзвігі.

Такія ж медалі Мэры Тычауд убачыла дома ў свайго новага знаёмага з Мінска — Уладзіміра Карызны, паэта і рэдактара выдавецтва «Юнацтва», якое выпускае ў свет казкі і аповесці амерыканскіх пісьменнікаў. Гэта былі медалі яго бацькі, які, хаця і вярнуўся з фронта, неўзабаве памёр ад ран.

— Расказ Уладзіміра Карызны ўзрушыў мяне, — сказала Мэры Тычауд. — У час вайны яму было тры гады. Разам з маці і трыма малодшымі сёстрамі ён быў узяты фашыстамі ў якасці заложніка. Сям'ю зачынілі ў лазні. Малыш плакаў. Фашыст прыкладам прымусіў хлопчыка змоўкнуць (пры гэтым выбіў яму пярэднія зубы). Раніцай усіх зняволеных вёскі сагналі ў балота. Выхад з яго замініравалі.

Я была ва Уладзіміра ў гасцях, бачыла, як свята захоўвае ён бацькоўскія медалі,— працягвала свой расказ Мэры Тычауд.— Цяпер вы ўяўляеце мае пачуцці, калі я ўбачыла такія ж медалі ў часопісе «Тайм» у такім суседстве. Мне сорамна за рэдакцыю паважанага часопіса.

БУДАЎНІЧАЯ ІНДУСТРЫЯ

У пасёлку Краснае Маладзечанскага раёна пачаў выпускаць свае першыя вырабы новы завод жалезабетонных вырабаў і буйнапанельнага домабудавання. Яго прадукцыя — эфектыўны будаўнічы матэрыял, які вельмі патрэбны спажыўцам, ён дазваляе ўзводзіць дамы рознага тыпу — ад двухпакаёвых да шасціквартэрных.
НА ЗДЫМКУ: такія дамы будуюць з жалезабетонных панелей, што выпускае прадпрыемства.

ВЕСТКІ АДУСЮЛЬ

ЛЮБАНЬ. Важкі ўклад ва ўмацаванне міру ўносяць жыхары Любаншчыны. Напрыклад, пенсіянерка з райцэнтра Е. Савіна два гады запар кожны месяц пералічвае ў Фонд міру сваю пенсію — 81 рубель. Апаратар машыннага даення з саўгаса «Урэцкі» С. Жаркова ўнесла 180 рублёў, жыхар гарадскога пасёлка Урэчча Л. Васільеў — 200 рублёў. Актыўна ўдзельнічаюць у высакародным руху і працоўныя калектывы. Рабочыя і служачыя камбіната будаўнічых матэрыялаў пералічылі на рахунак міру 5 273 рублі.

ЛЕНІНГРАД. У ленінградскім аддзяленні выдавецтва «Советский писатель» выйшла ў свет паэтычная анталогія «Кастрычнік у савецкай паэзіі». У кнізе надрукавана 286 вершаў, больш чым 160 аўтараў, якія прадстаўляюць дваццаць тры нацыянальнасці нашай краіны. Змешчаны тут і творы Якуба Коласа і Максіма Танка ў перакладзе з беларускай мовы.

МАГІЛЁЎ. Шырокую папулярнасць у моладзі заваявала новая тканіна «Варна» Магілёўскага аб'яднання шаўковых тканін. Гэта двухслойны матэрыял з непаўторным рысункам «эфекту пацёртасці». Вырабляецца «Варна» з лаўсану і бавоўны. Першы надае матэрыялу трываласць, пругкасць, другая — высокія гігіенічныя уласцівасці. Сёлета прадпрыемства паставіць у гандаль пяцьсот тысяч метраў новай тканіны.

ЯК ІДУЦЬ СПРАВЫ Ў КАЛГАСЕ

НЕ ТРЭБА ХЛЕБ ВЫПРОШВАЦЬ

Нашу гутарку Ніна МЕЛЬНІКАВА пачала з таго, што прыгадала словы, пачутыя ёю, дэлегатам IV з'езда калгаснікаў, у Маскве: «Хлеб трэба не выпрошваць, яго трэба вырошчваць».

— Гэту даволі афарыстычную фразу сказаў тады Міхаіл Сяргеевіч Гарбачоў. Чаму запомніла? Магчыма, таму, што словы былі сугучныя маім уласным думкам: кожнаму з нас неабходна больш адчуваць асаблівую адказнасць за тое, што атрымлівае краіна да свайго стала, адчуваць сябе гаспадаром справы, зямлі. Нераўнадушнаму чалавеку сэрца ж баліць, што наш, такі вялікі і магутны Савецкі Саюз, вымушаны купляць збожжа за мяжой. Гэта своеасаблівая дыскрэдытацыя селяніна як гаспадара і працаўніка. Як жа так: у краіне з такім вялікім патэнцыялам, такія слабыя вынікі ў сельскай гаспадарцы? Значыць, працуем дрэнна або гаспадарым няўмела?

— Ніна Антонаўна, такая сітуацыя не ўзнікла ж сама па сабе...

— Безумоўна. Усе мы жылі апошнім часам у рэжыме каманднa-адміністрацыйным, калі на месцы нельга было самастойна прыняць ніводнага мала-мальскі значнага рашэння. Аб гэтым вельмі многа, з сапраўдным болем гаварылі дэлегаты з трыбуны IV з'езда калгаснікаў. Атрымлівалася так, што служачы з раённай ці абласной установы куды лепей, чым старшыня калгаса ці аграном, ведае, што пасадзіць, дзе пасадзіць, калі і як. І выдае адпаведную каманду ў калгас: рабіць так і так. А паспрабуй паспрачацца, усё роўна са свайго не сыдзе. Дарэчы, і сёння яшчэ можна чуць ад калег скаргі на такі стыль кіраўніцтва. І тры гады перабудовы такім людзям нішто. З уладай развітвацца, як бачым, няпроста.

— У вас у калгасе, у раёне таксама ёсць падобныя з'явы?

— Не, на шчасце, нас такая доля мінула. У нас, як гэта і трэба, калгасніку давяраюць. Людзі цяпер адукаваныя. І не толькі ў тым плане, што шмат кніг і газет чытаюць, у кіно ходзяць. Нашы сяляне і высокакваліфікаваныя работнікі. Пагаворыш з механізатарам, жывёлаводам і пераканаешся: такому падказкі і панукванні не патрэбны. Адзін раз, памятаю, пасадзілі па камандзе бульбу ў сырую зямлю. Ураджаю, зразумела, не атрымалі. Тады на агульным сходзе і вырашылі: гэта апошні раз.

Ці вось яшчэ. Даручылі нам адкормліваць бычкоў да пэўнай прамежкавай стадыі, а потым аддаваць у іншую гаспадарку. Нам гэта было нявыгадна, ды і дзяржаве. Сталі дабівацца іншай спецыялізацыі, ад якой будзе эканамічны эфект, а не проста назва. І дабіліся свайго, як самі вырашылі.

— Людзі зацікаўлены ў сваёй справе. А як яны ставяцца да тых перамен, што ідуць у краіне?

— Калі я вярнулася з Масквы, са з'езда, пытанням не было канца. І ведаеце, якое з найпершых? Як падтрымліваюць, развіваюць там, «наверсе», перабудову і публічнасць? Усіх хвалюе лёс нашых сённяшніх рэформ і пераўтварэнняў. І гэты клопат пра будучыню не галаслоўны. Ён падмацоўваецца справай, сялянскай працай. Адзін год здарылася так, што наша гаспадарка «Перамога» панесла страты. Памятаю, падыходзіць немалады калгаснік і кажа: «Ніна, ну як жа так атрымалася? Душу гняце». І як страпянуліся, ажылі людзі, калі ўжо ў наступным сезоне мы мелі значныя прыбыткі, калгас стаў мільянерам!

— Але гэтыя мільёны — калгасныя, нібыта нічыйныя, нікому асабіста не належаць.

— А ў нас лічаць так: «Будзе ў калгасе, значыць, будзе і ў кожным доме». У гэтым людзі пераконваліся ўжо не адзін раз. Вось толькі невялікі «бытавы» прыклад. Сёлета нашы сяляне сталі ў паўтара раза больш прадаваць у калгас малака ад асабістых кароў. Вырас, значыць, і іх матэрыяльны даход ад падсобнай гаспадаркі. А што ж паслужыла штуршком? Летась калгас змог выдзеліць на асабістыя патрэбы насельніцтву значна больш сена, кармоў для жывёлы. Адсюль — больш малака і большы даход. Дабрабыт кожнага калгасніка непасрэдна залежыць ад эканамічнага патэнцыялу ўсёй гаспадаркі. Атрыманы прыбытак не складваецца ў нейкую таемную скрыню, ён ідзе на сацыяльнае развіццё. Пабудавалі калгасны дзіцячы сад, Дом жывёлавода, заасфальтавалі дарогі і вуліцы ва ўсіх сваіх вёсках. У нас і ў адпачынак вяскоўцы ідуць летам. І выхадныя дні маюць, як усе працоўныя, незалежна ад сезона. Сёлета плануем пабудаваць яшчэ 12 кватэр, і калгасная чарга на жыллё будзе практычна ліквідавана. Зараз сялян ужо больш хвалюе, як лепш абсталяваць сваю сядзібу ці кватэру. Была я ў Латвіі, там закупіла для калгаса кусты руж. Калі іх прывезлі, быў такі пакупніцкі попыт, што яшчэ прыйшлося з[illegible]ваць. Пачулі пра ружы ў сусе[illegible] гаспадарках, дык прыязджалі да нас, маўляў, не забывайцеся пра суседзяў, нам таксама ружы вельмі патрэбны. Вось так жыве цяперашняе Палессе: усім вельмі патрэбны ружы. Дарэчы, у нашым Жыткавіцкім раёне няма ніводна[illegible]ратнай гаспадаркі.

— Ваш кал[illegible] «Перамога» не мае даўгоў?

— Зараз мы выплачваем крэдыт дзяржаве. Пазычалі грошы, калі будавалі жывёлагадоўчы комплекс. Тры мільёны ён каштаваў. Але пагашаем пазыку своечасова. Нават наперад робім выплаты, каб хутчэй разлічыцца.

— Я ведаю, што на Тураўшчыне вельмі ўрадлівыя глебы, мабыць, гэта адна з асноўных прычын гаспадарчага поспеху?

— Так, глеба ў нас, сапраўды, вельмі добрая. Нядаўна правялі яе меліярацыю. Бал урадлівасці ў нас ад 57 да 62,5. І атрымалі летась амаль па 68 цэнтнераў збожжа з гектара. Дарэчы, у Жыткавіцкім раёне з 19 гаспадарак у васьмі была ўраджайнасць больш за 50 цэнтнераў з гектара. Зямля — вельмі важны фактар, але не галоўны. Да мяне на з'ездзе падыходзіў адзін украінскі старшыня калгаса: «Як гэта Беларусь, у цэлым з небагатай зямлёй, здолела нас, Украіну чарназёмную, абысці?!»

— Ну, і як жа, на ваш погляд?

— Дзякуючы цеснай інтэграцыі з навукай. Мы трымаем плённую сувязь з навукоўцамі. Апошнім часам вельмі памацнеў беларускі акадэмічны інстытут земляробства. Выводзяцца новыя сарты сельскагаспадарчых культур. Вось і нядаўна атрымалі выдатны сорт ячменю «візіт». Скрыжавалі свой «зазерскі» (ён, дарэчы, даў у нас па 70 цэнтнераў з гектара) і галандскі. Можна прыгадаць і «бярэзіну», «надзею», «сузор'е» — інтэнсіўныя сарты пшаніцы, якія вывелі беларускія вучоныя. Старыя сарты былі добрыя, але іх час прайшоў. Патрэбна новае. Вось «бярэзіна» на капсуліраваных угнаеннях летась дала на адным з нашых палёў па 90 цэнтнераў збожжа з гектара. Дарэчы, выкарыстанне новых капсуліраваных мінеральных угнаенняў прыносіць высокі эканамічны эфект. І што вельмі важна: не забруджваецца навакольная прырода.

Усе работы вядуцца ў гаспадарцы толькі па інтэнсіўных тэхналогіях. Вось і ўраджайнасць павысілася ў два разы. Жывёлу ў грамадскім статку надзейна забяспечылі кармамі.

— Так, ад зямлі чалавек патрабуе многа. А як сам ставіцца да яе? Зараз нямала гаворыцца пра экалагічныя праблемы на Палессі.

— Ведаем мы, безумоўна, і аб праблемах. Вось зусім нядаўна ў нашым калгасе, ды і ў іншых, праходзілі сустрэчы з беларускімі вучонымі, пісьменнікамі. Размова ішла якраз пра экалогію. Не буду казаць пра ўсіх, але ў «Перамозе» людзі ставяцца да прыроды, зямлі вельмі беражліва, любоўна. Мы значна скарацілі выкарыстанне атрутных рэчываў пры барацьбе з хваробамі раслін і шкоднікамі. Імкнёмся тут шырэй выкарыстоўваць біялагічна-бактэрыяльныя прэпараты, якія створаны ў мінскім інстытуце генетыкі. Між іншым, гэтымі сродкамі ўжо і ў Маскве зацікавіліся. Мінеральныя ўгнаенні ўносім наземным спосабам. Ад авіяцыі даўно адмовіліся.

У нас на адным з палёў жылі трынаццаць зайцоў і чарнабурая ліса. У час яго апрацоўкі яны, канечне, збеглі. Але калі работа скончылася, вярнуліся н[illegible]ейшае аблюбаванае месца. [illegible] на атручаным хіміяй полі такое магго б быць?

А вось яшчэ адзін нядаўні выпадак. Калгасны шафёр знайшоў закальцаваную птушку. Яна ў веснавую слоту, у снег змерзл[illegible]н яе адагрэў і адвёз у Тураўскі [illegible]аведнік. Аказалася, што птушка прыляцела да нас з Францыі. Ды і наогул, колькі разоў механізатары знаходзілі на палях у час работы птушыныя гнёзды. Заўсёды акуратна іх падымуць, а потым пакладуць на ранейшае месца.

— А як праходзіла ў калгасе меліярацыя?

— Зямля ў нас — цяжкі суглінак. У дождж— нагі не выцягнеш. Меліярацыя патрэбна была. Але калі яна праводзілася, людзі на месцы карэкціравалі: дзе патрэбны каналы, дрэнаж, а дзе — не. Іх меркаванні ўлічваліся.

— Ніна Антонаўна, я гляджу, калгасная дэмакратыя ў вашых месцах — рэч рэальная...

— Спадзяюся.

— А што ж непакоіць, перашкаджае людзям жыць і працаваць, як найлепей?

— Спадчына не заўсёды бывае добрая, на жаль. Вось, напрыклад, раўнадушша, абыякавасць. Памятаю, калі мы пачалі працаваць па інтэнсіўнай тэхналогіі, атрымалі першы выдатны вынік, колькі давялося паездзіць па гаспадарках, параcказваць, паагітаваць. Многія нібы спалі на рабоце. Нічога іх не цікавіла. Ёсць гэта і сёння.

Што яшчэ? Слабая забяспечанасць матэрыяльнымі рэсурсамі: тэхнікай, угнаеннямі. Іх трэба больш і значна лепшых. Вось зараз у калгасе працуе шмат моладзі. Грошы маем, а купіць ім новыя машыны, трактары не можам. Не забяспечваюцца нашы заяўкі. Гэта вельмі тармозіць справу.

А жаданне працаваць на зямлі ёсць. І, як я ўжо казала, у моладзі таксама. Так што мы глядзім ужо ў заўтра.

Гутарку вяла
Галіна УЛІЦЁНАК.

ПІСЬМЫ ЗБЛІЗКУ

«ЗА ВАРОТАМІ ДА ЗЯЛЕН ВІНАГРАД...»

Сёння мы прыемна здзіўляемся сустрэчы з вінаграднай лазой, якая абвівае сцяну беларускай хаты. А між тым ёсць звесткі, што беларусам здаўна вядома культура вінаграду. Пацвярджэннем гэтаму можа служыць вусная паэтычная творчасць, якая грунтуецца на практычным жыццёвым вопыце. «Сад-вінаград» — шырока распаўсюджаны вобраз у беларускіх народных песнях, святочных і абрадавых, песнях-баладах. Самае цікавае, што змест некаторых песень адлюстроўвае вопыт асваення яго культуры.

Дзе садзіць вінаград? Гэтае пытанне хвалюе ўсіх пачынаючых вінаградараў.

Зялёненькі вінаград,
Удаўся дзеўкам на пагляд,
Пайшлі дзеўкі глядзеці:
«А дзе ж цябе садзіці!
Ці ў гародзе па лясе,
Ці ў капуснай баразне!»

У другой песні даецца зусім пэўны адказ: «А ў майго таткі сад над ракою, сад над ракою, над даліною». Сапраўды, як устаноўлена навукай і практыкай, вінаград лепш за ўсё садзіць на ўзвышаных месцах, на паўднёвых і заходніх схілах, ды і ля сцен будынкаў ён выдатна ўдаецца.

Ці выспявае вінаград у Беларусі? У песні ёсць пераканаўчае сведчанне гэтаму. «Пусці, татулька, у сад пагуляці. Ды я не буду вішань шчыпаці. Толькі вышчыкну вінаградачку, прынясу татачку на парадачку». І яшчэ:

Да за варотамі да зялен вінаград,
Ясны вечар, да зялен вінаград.
Да хто ж таго вінаграду да сцярэгчы будзе!
Ясны вечар, да сцярэгчы будзе!
А сцярэгчы будзе да малады Толік,
Ясны вечар, да малады Толік.

Калі ўзяць сённяшні дзень, то справы з вінаградам ідуць у нашай рэспубліцы такім чынам. У Беларускім навукова-даследчым інстытуце бульбаводства і агародніцтва ў выніку шматгадовых выпрабаванняў адабрана каля чатырох дзесяткаў сартоў вінаграду, якія штогод выспяваюць ва ўмовах Беларусі. Натуральна, што размова ідзе пра аматарскае развядзенне вінаграду. Што датычыць вырошчвання яго ў калгасах, саўгасах, падсобных гаспадарках, то для гэтай мэты трэба выкарыстаць плёначныя цяпліцы.

Якія ж сарты вінаграду лепшыя? А вось тут цяжка даць адназначны адказ. Справа не толькі ў смаку ці колеры ягад. Многае залежыць ад мясцовасці, цеплавых уласцівасцей участка, глебавых умоў... Таму адказ можна атрымаць толькі ў выніку свайго асабістага вопыту. З дапамогай інстытута арганізуецца вырошчванне саджанцаў вінаграду для садаводаў-аматараў у цэлым шэрагу гаспадарак рэспублікі. Тут прапануюць не толькі здаўна вядомыя сарты, як «маленгр ранні», «піно ранні», «жэмчуг сабо», «мадлен анжэвін», «шасла белая», але і новыя сарты, якія выведзены вядомымі савецкімі селекцыянерамі. Гэта перш за ўсё «касманаўт», «краса Поўначы», «паўночны ранні», «мускат данскі», «духмяны», «дзіцячы ранні», «народны», «ліпеньскі», «асобы», «фестывальны», «багатырскі» і многія іншыя.

Выведзены і цэлы шэраг сартоў для альтанкавай культуры і азелянення. Гэтыя сарты ва ўмовах Беларусі могуць зімаваць без укрыцця і даваць ураджай для ўжывання ў свежым выглядзе ці для хатніх загатовак.

Рамуальд ЛОЙКА,
кандыдат біялагічных навук.

РЭКАНСТРУЮЕЦЦА ПОМНІК ПЕРАМОГІ

На адной з самых прыгожых плошчаў Мінска — плошчы Перамогі — пачата рэканструкцыя.

Помнік Перамогі пабудаваны ў 1953 годзе па праекту архітэктара Заборскага. Час, на жаль, зрабіў сваю справу. Маналітны жалезабетонны ствол помніка абкладзены гранітнымі плітамі. На іх з'явіліся рагі ад дажджоў. Трэба праверыць на трываласць мацаванне пліт. Рэстаўрацыя патрабуецца і ордэну Перамогі, які ўвенчвае помнік. Смальтавы ўзор там-сям адстаў. Таму помнік будзе акружаны рыштаваннямі. Неабходна ўмацаваць і фундамент.

Па праектных дакументах, пасля вайны ў грунт на плошчы трапіла шмат драўняных рэштак, ён стаў нетрывалым. Вакол помніка будуць убіты буранабіўныя палі. Рэканструкцыю плануецца закончыць сёлета да Кастрычніцкіх свят.

ПЕРЕСТРОЙКА И ОБЩЕСТВЕННО-ПОЛИТИЧЕСКАЯ ЖИЗНЬ

ПЛЮРАЛИЗМ ПО-СОЦИАЛИСТИЧЕСКИ

Не ТАК давно еще слово «плюрализм», едва оно наполнялось мало-мальски политическим содержанием, подвергалось в СССР гонению. Времена переменились, и теперь понятие «плюрализм» воспринимается спокойно, а дополненное определением «социалистический» и вовсе с поддержкой и похвалой.

Что случилось? Стоит разобраться, причем посерьезнее и повнимательнее — во избежание двух нередко допускаемых ошибок. Одной, которая сводит дело не более чем к словесной новации. И другой, которая связывает обогащение терминологии с чересчур далеко идущими общественно-политическими последствиями.

Но сначала немного лингвистики. «Плюрализм» — слово для русского языка заимствованное. Мы и собственной речью, без иностранных примесей, можем исчерпывающе передать его смысл во всех вообразимых оттенках. Да так и поступали годами, даже десятилетиями. Говорили о множественности личностных, социальных и национальных интересов, которыми живет советский народ. И указывали на различия, а то и столкновения всякого рода групповых устремлений и пристрастий, на необходимость их гармонизации. Часто и без обиняков упор делался на то, что поступательное движение советского общества обязательно предполагает растущее многообразие существующих в нем различных интересов.

Короче, плюрализм, только именуемый иначе, строго по-русски, не был полным изгоем в нашем общественно-политическом сознании.

Тем не менее неверно было бы утверждать, что перестройка добавила ко всему этому не более чем снисходительное отношение к импортному слову. В действительности эта добавка по-своему и знаменательна, и содержательна. Значение ее представляется двояким.

Во-первых, она относится к числу тех сдвигов, которые в совокупности образуют разрушение стереотипного, догматического мышления. Это разрыв с казенщиной, шаблонной мыслью, которая всегда держится за неподвижные формулы и соответственно вводит свои табу не только на непривычные идеи, но и на слова. С этой точки зрения нынешнее свободное обращение слова «плюрализм» в обиходном и политическом языке весьма показательно. Это частный, но по-своему красноречивый признак быстро идущего раскрепощения общественной мысли.

Во-вторых, что, конечно, более существенно, приращение термина «плюрализм» к знакомому ряду слов, выражающих те же или родственные понятия, как бы поднимает их общий ранг на широко признаваемой шкале ценностей. Да, у нас и прежде понималось и говорилось, что не все под одну гребенку чесаны. Однако речи речами, а практического внимания к различиям интересов, к их удовлетворению, согласованию и использованию на благо общества явно недоставало.

Именно в этом плане перестройка и принесла с собой ощутимый поворот. Учитывать реальное многооб[illegible]е интересов, считаться с ними, управлять ими и с их помощью — так поставлен вопрос сегодня.

Кто знаком с сегодняшними публикациями в советской печати, с бурлящей жизнью в мире искусств, тот, видимо, должен признать, что плюрализма здесь по любым меркам хватает с лихвой. Если иметь в виду такие его внешние признаки, как множественность кандидатов на выборах, то эти признаки тоже уверенно входят в жизнь и в партии, и в избирательной системе страны, и в формировании органов управления на производстве.

В общем, социалистический плюрализм растет, расцветает.

Не оставьте, однако, без внимания поставленное здесь прилагательное «социалистический». Оно несет большую политическую нагрузку. Ту именно, которая предупреждает от второй из упомянутых выше ошибок, от распространившейся кое-где на Западе ожиданий, что внутренняя логика плюрализма ведет к подрыву, а то и полному устранению руководящей роли КПСС в советском обществе.

Проблему, которая тут, несомненно, есть, иной раз представляют чрезвычайно грубым образом. Либо, мол, плюрализм — и тогда многопартийность. Либо КПСС остается единственной политической партией в стране — и тогда о плюрализме нечего разговаривать.

Советским людям такой оборот мысли хорошо знаком не только по тому, что пишут на Западе. Знаком он и по более близкому, собственному опыту, по недавним рассуждениям своих, доморощенных догматиков, которые не признавали и тени плюрализма... ну, скажем, в США. О каком, дескать, плюрализме может идти речь, если только две партии посменно и в сущности гарантированно стоят у власти? Учитывая, что перемена партийных символов—«осла» на «слона» или наоборот — нисколько не нарушает общей сущности экономического строя и политического режима, любые тамошние претензии на плюрализм—сплошной обман. На худой конец нечто вроде дуализма, но уж никак не плюрализм...

Указание на социалистический характер нашего плюрализма само по себе не содержит никакого отрицания многопартийности. Есть в конце концов и международный опыт, значительно, кстати, раздвигающий рамки социалистического плюрализма и показывающий, что это понятие вполне совместимо с сосуществованием и сотрудничеством нескольких партий.

Но речь идет о СССР, о его политической системе. Происходит ли здесь взаимоотторжение двух якобы противоположных начал — единовластия КПСС и плюрализма? По умозрительной схеме такое должно было бы ощущаться на каждо[illegible]гу. В жизни нет ничего п[illegible]ного. А потому нет, что отныне партия видит свою стратегически важную задачу не в подавлении, не в урезании этого самого плюрализма, а, наоборот, во всемерной его поддержке и развитии.

Иначе, собственно, теряет смысл всеподчиняющая цель, поставленная партией на сегодня, на завтра и на послезавтра, — раскрывать **все** созидательные возможности социализма. На практике движение к этой цели идет через глубокую демократизацию общественной жизни, радикальную экономическую реформу, которые естественным образом умножают плюрализм народных инициатив, групповых и личностных самовыражений.

Заключен ли в таком развитии событий вызов партии как руководящей политической организации? Конечно. В том смысле, что от нее требуется несравненно более высокий, чем прежде, уровень и понимания растущего многообразия самостоятельного творчества масс, и умения согласовывать проявляющиеся в этой обстановке различные интересы, и компетентности в самом трудном деле — эффективного их использования во имя всестороннего прогресса социализма. В практической деятельности партии все это укрепляет и возвышает именно то, что называется **политическим руководством** (в отличие от управленческого администрирования).

Что же означает в итоге растущий в СССР плюрализм? Для рядового человека больше возможностей проявить себя, для народа — более полное удовлетворение его многообразных запросов и потребностей, для партии — больше работы и ответственности, для общества в целом — больше социализма.

Лев СТЕПАНОВ.
(АПН).

ДОГМАТИЗМ И РАЗВИТИЕ СОВЕТСКОГО ОБЩЕСТВА

ОТ ВЕРЫ К ЗНАНИЮ

В Москве и окрестностях, как, впрочем, и в местностях, более отдаленных от столицы, готовятся отметить большой праздник. Тысячелетие крещения Руси — такое действительно бывает раз в тысячу лет!

Десять веков назад князь Владимир загнал тогдашних киевлян в днепровские воды, и выбрались они на берег уже обращенными в новую веру. Вчерашнее их божество, одновременно грозный и милостивый Перун, был низвергнут. Низвергнут настолько, насколько это было в княжеской власти. Изображения языческого идола, выполненные в дереве или иных подходящих материалах, были уничтожены более или менее быстро. Века, однако, прошли, прежде чем выветрились из народного сознания связанные с ним поверья. И то не до конца. Отголоски их по сей день живы в иных национальных обычаях и ритуалах. Но, в общем-то, Русь стала с тех пор христианской, православной.

По случаю предстоящего тысячелетия наблюдается некоторая живость в обмене мнениями насчет того, хорошо это было для судеб страны или плохо. Церковники, естественно, не колеблясь, утверждают, что хорошо. У людей светского образа мысли, особенно у ученых, находятся к тому весомые поправки и оговорки.

Одна из таких оговорок: все-таки много дурману нагнала церковь в головы православного народа. Правда, и по этому поводу есть разногласия. Одни считают, что православие прочно владело на Руси всеми умами, в том числе великими (Достоевский!). Другие советуют не преувеличивать. Хотя бы потому, что в конце концов большевики, получившие в революцию широчайшую народную поддержку, были закоренелыми безбожниками, да еще воинствующими.

Большевики-безбожники, взяв власть в стране, повели решительную борьбу за то, чтобы очистить общественное сознание от религиозных предрассудков, мифов и догм, чтобы сомкнуть его с научным мировосприятием. Многие сегодня, и не только верующие, осуждающе вспоминают, какими жестокими способами велась порой эта борьба в 20-е и 30-е годы. Каждый волен, конечно, задним числом оплакивать разрушенные церкви или мечети и порицать весьма нелaсковое обращение с иными служителями культа. Отвлеченное морализирование на эти темы изрядно мешает, однако, и знанию, и пониманию того, что происходило в действительности и как происходило.

Во-первых, в несчетном числе случаев срабатывало простое правило «на войне, как на войне». Под рясой часто скрывался обрез — иной раз и в буквальном смысле слова, а уж в переносном тем более. Так что Советская власть зачастую имела дело с активной контрреволюцией.

Во-вторых, в борьбе с религией главным направлением была все-таки просветительная работа, именуемая атеистической пропагандой. Если же посмотреть на вещи шире, то решающую роль в преодолении религиозных предрассудков сыграли ликвидация неграмотности, довольно быстрое превращение советских людей в народ образованный, читающий.

В-третьих... Вот «в-третьих» — это, пожалуй, самое существенное и самое противоречивое. Дело в том, что религия может быть уподоблена некоему производству, имеющему свой конечный продукт и свою технологию. Продукт — это содержание того или иного вероучения. Технология — это способ, каким вера внедряется в умы. От «продукта» советское общество так или иначе освободилось. То есть практически в основном освободилось — и в весьма сжатые сроки. Что же касается «технологии», то она не только долгое время сохранялась, но и по-своему совершенствовалась, приспосабливалась для «производства» в коренным образом изменившихся социально-политических условиях.

Парадокс, но факт, что идеи марксизма-ленинизма, учения насквозь критичного и чуждого всякому застою по своей сути, усваивались массами преимущественно как недвижимые [illegible]маты новой веры. Учебники, лектор[illegible] [illegible]сшие авторитеты научной и полит[illegible]ской мысли твердили о диалектике, об отражении объективных реальностей, о непрерывном творческом развитии теории. Но в миллионах голов удерживался только набор простейших, законченных, неподвижных формул — вместе с явным запретом на самостоятельное их обдумывание, тем более на сомнения относительно их истинности.

Конечно, это было прямым результатом идеологической работы, подчиненной упрочению культа Сталина. Но где тут курица, где яйцо? К поклонению новому богочеловеку люди могли прийти только через веру, никак не через научное мировосприятие. Значит, нужна была особо благоприятная почва, чтобы эта вера могла произрастать и крепнуть, тем более в условиях, когда на все лады превозносилась именно научная теория, пронизанная критическим духом диалектики. И такая почва была. Ее в достатке намывало еще религиозное все-таки в основе своей сознание крестьянского, то есть подавляющего большинства населения.

Кстати, поначалу — и долго — даже атеизм был для многих не сокрушением веры, а всего лишь новой верой. И этим не в последнюю очередь объясняется, почему столько излишнего, по нынешним меркам, рвения, столько неуемного фанатизма вкладывали пошедшие за большевиками люди, особенно молодежь, в разрушение колоколен и преследование попов.

Когда христиане воюют с мусульманами, протестанты с католиками, сунниты с шиитами, ни одно вероучение не рушится. Религиозное сознание не шатается. Оно, наоборот, закаляется и становится тверже.

Нечто наподобие этого имело место и в истории советского общества. Догматизм, предпочтение вере перед знанием изрядно загрязнили его вполне светскую идеологию. Появились свои иконостасы и святцы.

Преувеличивать, разумеется, не надо. Было это, но было и другое. Рос образовательный уровень народа, росла его культура. Вся корневая система религиозности стала усыхать — и необратимо. Неминуемые следствия состояли в том, что к религии как таковой общество стало относиться намного терпимее, зато к пережиткам или признакам религиозности в собственной, коммунистической идеологии — все более непримиримо.

Все это имеет самое непосредственное отношение к злобе дня — перестройке. В немалой степени она была подготовлена развитием общественного сознания, возросшей зрелостью, избавлением от догм, самораскрепощением теоретической и политической мысли партии. В последние три года эти сдвиги, прежде подспудные, стали живой очевидностью и стремительно набирают силу. Привычным уже делается исходить из заключений собственного ума, а не из канонизированных представлений.

Не обходится, впрочем, без откатов к прошлому, к старым приемам иконоборчества. Взять, скажем, доброе дело восстановления в правах имен, которые незаслуженно вычеркивались из памяти народной, или преданных забвению литературных трудов, творений искусства. Николай Бухарин, его политическая биография и теоретические работы, стихи Н. Гумилева, повести В. Набокова, написанные автором-эмигрантом на чужбине, и роман Е. Замятина «Мы», созданный на родине, — все это штрихи большой картины происходящего возрождения из небытия. Но... Опять «но», потому что порой получается так, что все это служит не обогащению нашей культуры и расширению знаний, а как бы сотворению новых кумиров на месте прежних.

Трагически оборвавшаяся жизнь Н. Бухарина была сложной и достойной большого уважения. Но вот уже стали пробиваться нотки его неуемного восхваления. Отдается, стало быть, дань прошлому; не до конца изжита тяга к идолопоклонству.

Перестройка имеет своим содержанием переход от одного состояния общества к другому. Постоянно возникает потребность уточнять, от какого и к какому именно. Применительно к разбираемой теме ответ предельно ясен: от доктринерства к свободному развитию мысли, от слепой веры к самостоятельно добытому знанию. К тому, в частности, и направлены демократизация общества, развитие социалистического плюрализма. На этом пути предстоят новые крупные шаги. Они предопределены повесткой дня собирающейся в конце июня Всесоюзной партконференции.

Василий ДЕМИДОВ.
(АПН).

ABOUT PEACE, LAND AND POWER

"The 19th Party Conference has already started," a journalist told the presidium of the meeting.

"We also feel it has," Mikhail Gorbachev said.

The meeting at the CPSU Central Committee on May 7, the dialogue between the leaders of the Party and the mass media, ideologists and creative unions stressed with absolute clarity the fact that the forthcoming Party Conference has drawn the attention not only of the Party but of the whole of society.

The thousands of letters to newspapers indicate this. Newspaper columns are alive with the issue, people speak about it at meetings, in the streets, at home — in short, everywhere. The country is preparing a Party Conference, and today, this can no longer be a purely Party affair.

The wider perestroika spreads, the more people it draws into its orbit. The Conference is to discuss the radical problems which have already arisen during the process of renewal. It concerns everybody. No wonder the letters to the papers begin, as a rule, with the words: "What I'd say from the rostrum of the 19th Party Conference."

Later on it will probably be called — "The Historical 19th", because already today we can see how important for us, for our relatives and our far-off neighbours the items on its agenda are. It must provide the answers to the most urgent up-to-date topics, give the Party and society a clear-cut and realistic programme for furthre work, and formulate the political criteria for assessing its successes and failures. All this is now being put down in a programme by the CPSU Central Committee, to be advanced for discussion by the Party and the people a month before the Party Conference starts. The preparation of this programme has been assigned to the General Secretary of the CPSU Central Committee.

I ask myself what I'd personally say from the rostrum of the Conference. I'd say that we've got to go back to the sources, to their genuine meaning. We must make Lenin's great decrees on peace, land and power "shine again". The meeting at the CPSU Central Committee helped me formulate these thoughts more accurately.

Like a fresco by a great master, the first decrees on socialist democracy emerge from under the later layers of paint as the essence of democracy.

The Decree on Peace made a law of our notion that a socialist state can only have a defensive military concept. Our permanent peace-loving policy — the great humanistic de facto — became a great humanistic de jure.

Lenin's Decree on Land made the working man the master of the land. However, the peasant, for whom settlement is a normal state of existence, gradually started to turn into a nomad. Even family and team contracts cannot turn him into a genuine master — signed for a year or two, they lead to exploitation of the hired land, which more or less means plunder. Today we need a law on land which recognizes he who works the land, and no one else, as its concerned and thrifty master.

The spiral of history once again like a banner raises the slogan "All Power to the Soviets!". The Soviets of People's Deputies must become the main tool, wielding power in a socialist state. And not only in words, but in deeds. Today, the executive committees of the Soviets, in their majority, wield this power bureaucratically, overriding the deputies and leaving them the sole task of answering the electorate's complaints. The staff workers of the executive committees compose the agendas of the sessions for the deputies, instead of the deputies doing this themselves.

Power belongs to the Soviet state, though as bad practice has it — not to the Soviets, but to the administrative apparatus. Power must be redistributed in favour of the deputies who should become the real representatives of the peop[illegible]n full power. How to do t[illegible]s the subject of many discussions today.

I'd like to speak briefly about some of the questions discussed. Lenin specially stressed the significance of the voters' right to recall deputie[illegible]e said that the voter must l[illegible]le to use this right at any time, without any hindrance and without any bureaucratic formalities. It is high time this principle of Lenin was reborn.

Do we need professional deputies?

I don't think so. After being cut off from their work collectives, the deputies can quickly transform into professional officials. Whether the sessions of the Soviets should be longer, giving their participants a chance to look thoroughly at the items on the agenda and adopt more considered decisions, is another question.

Should a minister be a deputy? I don't think so. Because this situation does away with the principle of his subordination and responsibility to the Soviet.

Soviet power must develop towards Lenin's initial concept — the Power of Soviets.

Boris KOROLYOV.

FACTS AND FIGURES

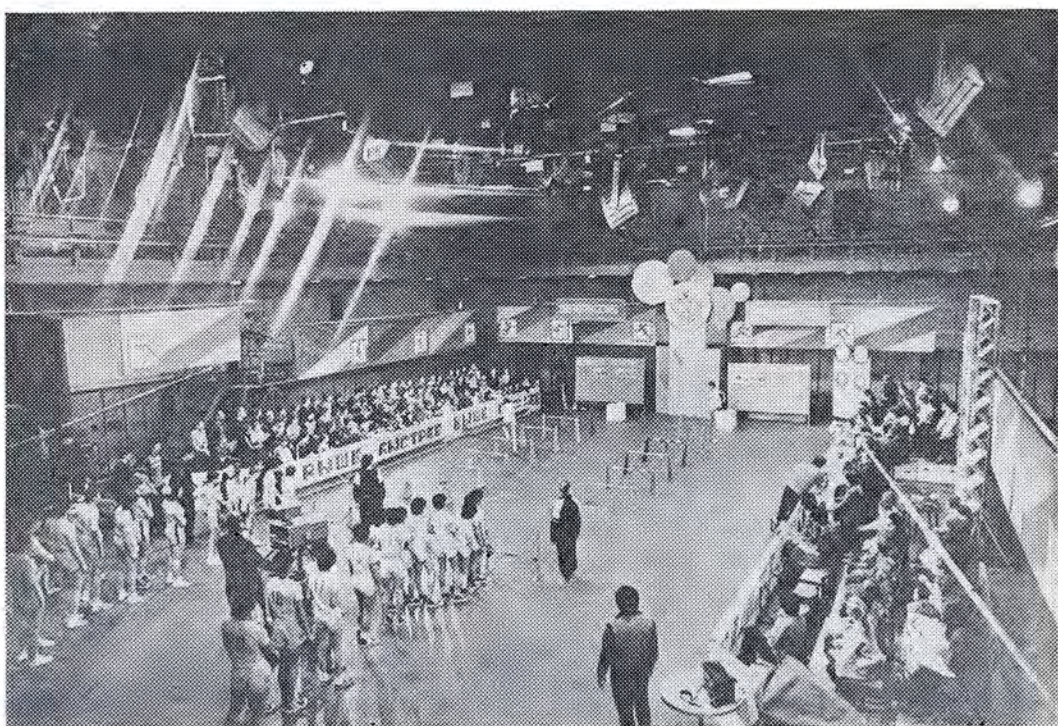
In the last thirty years Byelorussia has built 2,270,000 flats. In the eleventh five-year plan period (1980-1985) some 3,000 million roubles were allocated for housing construction. The Republic's housing accommodation amounts to 83.4 million square metres.

The flats now being built in Byelorussia are larger than ever before. In 1955, an average flat had an area of a little bit more than 40 square metres, today the figure is 57.6.

Flats are becoming more and more well-appointed and comfortable. Utility charges are stable and low. For example, a person pays 60 kopecks a month for hot water, 59 kopecks for cold water and the sewage system, 2 roubles and 25 kopecks for heating. Four roubles is the charge for 100 kilowatts of electricity. In flats with electric stoves the charge is halved.

The rate of housing construction is growing fast. While in the current five-year plan period (1986-1990) 539,000 new flats are to be built, in the next one there will be 634,000.

Alongside new housing blocks social and cultural facilities are built. In Minsk during the last five years 75 thousand flats, 22 secondary schools, 75 kindergartens and creches were built and 36 new trolleybus and bus routes opened.

It is impossible today to imagine our life without television. Though in our republic due to the war it appeared later than in some other countries, very quickly it became one of the main sources of information and intertainment for the population of big cities and remote villages. And usually we do not think of the people who provide it for us. The republican TV center is a big enterprise with very modern equipment that helps to produce programmes to all tastes. Byelorussian TV programmes are often broadcast for the whole country. For example, only last year there were 178 such programmes.

On photos: the staff of the republican TV center is preparing popular programme for schoolchildren "Sportland" — one of the biggest studios; producer Kirill Evlampiev.

Photos by E. KOZULA.

ONLY TOGETHER CAN WE SAVE THE WORLD

Byelorussian writer Svetlana Aleksiyevich began her literary career with a documentary anti-war book, named "The Face of War Is Not Feminine". It is about Soviet women who participated in the Second World War. Documentary films based on this book were released in the Soviet Union, and a play performed in some thirty theatres. The book has been translated into several languages.

To tell the truth, when I began working on that book I didn't expect much public response because a lot has been published about the war in my country. But immediately after its publication I began receiving thousands of letters from readers, especially the young. What they wrote can be summed up as follows: the cruel truth expressed in the simple words of the characters of the book — nurses, anti-aircraft gunners, surgeons and partisans — made many people take a new look at war as such, not only to realize its inhumane and unnatural character, but to feel it with one's heart.

"I've always realized that war is bad," a girl wrote. "After I read your book I began to hate it."

My second book abut the war bears the title The Last Witnesses. A still more horrible truth — as children's eyes see it — is told in it.

One may wonder what kind of stories those who were 7-14 or even 2-3 years old then can tell? The thing is children have a special kind of memory, a special clear retention. They could not express the nightmare in words, but still sensed what was happening. I'll quote some of those reminiscences.

"The whole street has been burnt to the ground. An old grandmother and many little children were burnt to death too, because they did not run away like the others. Old people stayed with youngsters, they thought they'd be safe, but the raging fires spared no one..."

(Ekaterina Korotaeva, who was 14 at that time)

"...When machine-guns are shooting from an airplane it seems that all bullets are hitting your back. I asked mother to cover me. She did, and I didn't see or hear anything.

"I was frightened that my mother would be killed, disappear for ever. I saw children lying beside their killed mothers."

(Elena Kravchenko, who was 6 years old then)

"...On the next day they were all found near the village. They lay in the snow. What I remember when mother was brought in was that she had been shot in the face. There were several black bullet holes. I asked granddad: 'Why did they fire at her face, my mum was so beautiful?'..."

(Volodya Korshuk, was also 6 then)

It was awfully difficult to get people to relive their horrible childhood and tell their stories. At times my nerves gave way and I wanted to stop it all, but I had no right to do so — as today, too, bombs are blasting people to bits somewhere, bullets are whining, homes are crumbling from shells and children's cradles are burning. In his time Dostoyevsky put the problem of general happiness as hinging on the suffering of one child. During the past war there were huadreds of thousands or, perhaps, millions of suffering children. Now, a nuclear war threatens the lives of all children on the Earth, of all mankind. That is why the present circumstances need concrete actions, not words or appeals...

Forty years ago the Soviet Union proposed banning nuclear weapons. Unfortunately, its voice was not heeded. Since then huge amounts of lethal weapons have been stockpiled which can reduce our planet to ashes many times over. However, it is not yet too late to agree on a concrete plan of stage-by-stage practical steps that would lead to the complete elimination of nuclear weapons.

United, the people can protect peace. To be sure, we are all different — with our own traditions and histories, our own customs and views on life and society. But aren't we together with our thoughts for tomorrow, the fears for our children's happiness, love of life, with the hope that reason will gain the upper hand over insanity?

I have faith in the future. In my next books I'd like to write about beauty, love and life, not about war and death.

Svetlana ALEKSIYEVICH.

На кінастудыі «Беларусьфільм» экранізуецца аповесць А. Пушкіна «Дуброўскі» па сцэнарыю Аскара Нікіча і Яўгенія Грыгор'ева. Рэжысёр-пастаноўшчык фільма Вячаслаў Нікіфараў лічыць першаступеннай задачай здымачнай групы дакладна адлюстраваць эпоху, у якой дзейнічаюць пушкінскія героі, данесці да гледачоў сутнасць твора. У галоўных ролях заняты народны артыст СССР Уладзімір Самойлаў — Траекураў, народны артыст СССР Кірыл Лаўроў — памешчык Дуброўскі, артысты Міхаіл Яфрэмаў — Уладзімір Дуброўскі і Марына Зудзіна — Мар'я Кірылаўна. Аг··тар-пастаноўшчык фільма — Эдуард С· ·еў, мастак-пастаноўшчык — Уладзімір Дзяменцьеў.

НА ЗДЫМКАХ: Кірыл ЛАЎРОЎ у ролі памешчыка Дуброўскага; кадры з будучага фільма.

Фота У. ШУБЫ.

КОНКУРС ПЕСНІ Ў БЕЛАСТОКУ

Кожны год Беларускае грамадска-культурнае таварыства ў Беластоку (ПНР) праводзіць конкурс беларускай песні. Гэта ўвайшло ўжо ў традыцыю. Сёлета вясной на свята беларускай песні прыехалі выканаўцы з усіх куткоў Беласточчыны: з Гарадка, Бельска-Падляскага, Гайнаўкі, Сямятыч і іншых мясцін. Усяго выступіла каля паўсотні розных груп. Усе яны з вялікай любоўю і цеплынёй выконвалі беларускія народныя песні, якія бытуюць на Беласточчыне. Тут былі песні аўтэнтычнага фальклору, якія выконваліся без суправаджэння. Выконваліся народныя песні ў музычных апрацоўках і сучасныя беларускія песні кампазітараў І. Лучанка, І. Кузняцова, Н. Сакалоўскага і іншых. Прагучалі вельмі цікавыя песні мясцовых аўтараў.

Для выступленняў на свяце беларускай песні быў запрошаны народны ансамбль народнай музыкі «Лявоны» з Воранаўскага раёна Гродзенскай вобласці. З вялікім поспехам народны калектыў выступіў на заключным канцэрце конкурсу.

«Лявоны» выканалі беларускія народныя песні: «Чаму ж нам не пець», «Ой, у полі тры дубы», «Цячэ рэчанька», «Туман ярам» і шмат іншых.

Заключны канцэрт закончыўся выступленнем зводнага хору ўсіх удзельнікаў конкурсу, які выканаў песні «Колькі ў небе зор» і «Люблю наш край».

А. ШЫДЛОЎСКІ.

ПАСТАЯННЫ СПАДАРОЖНІК ПІСЬМЕННІКА

ЯКУБ КОЛАС І КНІГА

Гэтыя нататкі напісаны рукой чалавека, які, бадай, больш за ўсіх ведае пра жыццё і творчасць народнага песняра Беларусі. Сын паэта, старшы навуковы супрацоўнік Літаратурнага музея Якуба Коласа Даніла МІЦКЕВІЧ расказвае пра духоўны свет аднаго з класікаў беларускай літаратуры.

Вядома, што бацька паэта — Міхал Казіміравіч Міцкевіч меў невялікую адукацыю, але мог чытаць па-руску і па-польску, разбіраў нават і рукапіс. У сям'і былі яшчэ два дзядзькі — Пятрусь і Антось, людзі пісьменныя. Пятрусь — старэйшы брат бацькі — быў пісарам на вайсковай службе, любіў чытаць кнігі, разбіраўся ў іх і наогул шанаваў кнігу. Ён падарыў пляменніку Костусю кнігу «Месіяда» Клапштока — нямецкага паэта XVIII стагоддзя.

Дзядзька Антось — малодшы брат Міхала — скончыў пачатковую школу. Гэта ён прывіў Костусю шчырую прыхільнасць да кнігі і асабліва да твораў Крылова. Поўны збор яго баек дзядзька купіў свайму пляменніку, і той вывучыў іх на памяць. «З гэтымі творамі вялікага генія я доўгія гады не разлучаўся», — пісаў пазней Колас.

У пі·· ме да крытыка і публіцыст· ейнбарта ён прызнаваўся. «·Я много читал. Выдающиеся писатели и поэты — Пушкин, Лермонтов, Гоголь, Кольцов, Достоевский были мне знакомы из чтения. «Братья-разбойники» Пушкина я знал наизу·· наизусть знал и «Де· Лермонтова. Из прозаиков ·аибольшее впечатление произвел на меня Гоголь своим могучим и точным стилем... С десяти лет был пастухом. Со мною неразлучно были и книги в пастушьей сумке. Вообще я много читал. Книги получал у знакомых. Иногда предпринимал целые экскурсии в раздобывании книг. Попадались мне романы иностранных писателей. Много книг добывал мне отец, которого я часто беспокоил своими просьбами то купить, то спросить книг у какого-либо пана».

Пазней Колас чытае і захапляецца кнігамі такіх выдатных пісьменнікаў, як Талстой, Някрасаў, Чэхаў, Цютчаў, Нікіцін, Тургенеў. Гэта з рускіх класікаў. Чытае Тараса Шаўчэнку, Адама Міцкевіча, іншых украінскіх і польскіх пісьменнікаў.

У Коласа была выдатная памяць. Да канца жыцця ён мог на памяць чытаць байкі Крылова, вялікія ўрыўкі з твораў Пушкіна, Лермантава, Някрасава і іншых любімых ім паэтаў. Часам любіў, вядома, жартуючы, прыводзіць сказы з Біблії і Евангелля.

Увогуле, любоў да кнігі захавалася на ўсё жыццё. Колас вельмі многа чытаў. Яму была добра вядома і замежная класіка. Прыгадваюцца славутыя Бальзак, Гюго, Мапасан, Флабэр, Мальер, Стэндаль, Заля, Барбюс, Гётэ, Шылер, Гейнэ, Келерман, Рэмарк, Шэкспір, Дзікенс, Тагор, Гамсун. Творы гэтых і многіх іншых пісьменнікаў былі вядомы Коласу.

Вось што пісаў Колас з Мінскага астрога ў 1909 годзе: «Самое большое зло — отсутствие книг. С воли не получается. В тюремной библиотеке есть немного, но читать их нет ни малейшего желания. Есть только несколько журналов за прежние годы, а остальная публика — глупейшие романы... Давно уж была у нас свежая книга. Образовалось какое-то затхлое, стоячее болото...»

Як бачым, адсутнасць кніг была самай цяжкай пакутай для Коласа.

Мае першыя ўспаміны прыпадаюць на 1918—1920 гады. Сам я 1914 года нараджэння. Мы жылі тады на Куршчыне, у горадзе Абаяні і навакольных вёсках. Жылося ў той час вельмі цяжка, часамі не было чаго есці, але кнігі ў доме былі. Памятаю «Папулярную астраномію» Каміля Фламарыёна, кухонную кнігу Малахавец з багатай рэцэптурай розных страў і, вядома, кнігі Пушкіна. Чытаць я навучыўся рана — мне не было яшчэ і пяці гадоў. Вучыўся самавукам, балазе, бацькі былі настаўнікі. Я пытаўся, як гучыць тая ці іншая літара, і так навучыўся чытаць. Ведаў тады на памяць «Казку пра цара Салтана» Пушкіна. Сяляне вёскі Якаўлеўка, дзе мы ў той час жылі, у большасці людзі непісьменныя, былі вельмі здзіўлены, калі я, зусім малы хлопчык, чытаў на памяць такі значны твор. Аднойчы прачытаў гэта ў сям'і аднаго багацея, і мяне накармілі смачным абедам.

Пасля вяртання ў Мінск у 1921 годзе пачала стварацца бібліятэка ў нашай сям'і. Яна не была вельмі вялікай — адчуваліся недахоп і сродкаў, і плошчы. Ды і не займаліся мы бяздумным збіральніцтвам кніг у імя так званай прэстыжнасці. Але ўсё ж мелі шмат цікавага ў сваёй бібліятэцы. Мне помніцца багата афармленыя выданні Бракгаўза і Эфрона, шматтомнікі Шэкспіра, Шылера, Пушкіна. Меліся творы Лермантава, Талстога, Някрасава, Гогаля, Шаўчэнкі, Барбюса, Келермана, Тагора, Гамсуна, Стэфана Цвэйга, многіх іншых пісьменнікаў, гісторыя Расіі Кастамарава, шыкоўныя навукова-папулярныя выданні «Сусвет і чалавецтва» ў 5-ці тамах, «Мужчына і жанчына» ў 3-х тамах, усе тамы Вялікай Савецкай Энцыклапедыі, якія выйшлі да вайны. Былі ў Коласавым доме розныя творы польскіх, нямецкіх, французскіх пісьменнікаў.

Служба ў арміі пакінула ў бацькі цікавасць да вайсковай тэматыкі. Таму і стаялі на паліцах Коласавай бібліятэкі: «На Заходнім фронце без перамен» Э. Рэмарка, «Агонь» А. Барбюса, мемуары генералаў белай арміі, «Загадка Рэйна» Віктара Лефебюра, «Баявы шлях рускай пяхотнай дывізіі ў Карпатах у 1916 годзе» (назва прыблізная), Эрнста Генры «Гітлер супраць СССР» і іншыя кнігі на вайсковую тэму.

З прыгодніцкай і гістарычнай літаратуры—Жуль Верн і Майн Рыд, Вальтэр Скот і Фенімор Купер, А. Дзюма.

Багата была прадстаўлена, вядома, і беларуская літаратура, шмат кніг паплечнікаў і сяброў па пяру — Янкі Купалы, Максіма Гарэцкага, Цішкі Гартнага, Змітрака Бядулі, Міхася Чарота, пазней — і больш маладзейшых. Амаль усе гэтыя кнігі былі з цёплымі прысвячэннямі Коласу ад аўтараў. Мелася і навуковая літаратура, выданні Інбелкульта, пасля — Акадэміі навук БССР. На кніжных паліцах стаялі тамы твораў Маркса, Энгельса, Леніна — многія з іх на беларускай мове. Як вядома, Колас прымаў удзел у перакладах на бе-

ларускую мову прац класікаў марксізму- ленінізму. Знаходзіліся сярод кніг літаратурныя і навуковыя часопісы, газеты, віншавальныя адрасы, атрыманыя з нагоды 20-годдзя і 30-годдзя святкавання творчай дзейнасці народнага паэта і 50-годдзя з дня яго нараджэння. Гэтыя даты шырока і ўрачыста адзначаліся ў нашай рэспубліцы.

Але ўсё гэта: рукапісы Якуба Коласа, яго бібліятэка, дом і сядзіба — беззваротна загінула ў пажары ў самым пачатку вайны — 24 чэрвеня 1941 года.

У час вайны паэт жыве і працуе ў Падмаскоўі і Ташкенце, Маскве. Зноў пачынаецца збор кніг. Асабліва плённа гэта праца ідзе пасля вяртання ў вызвалены Мінск. Набываюцца кнігі дарагіх сэрцу класікаў—Пушкіна, Чэхава, Гогаля, Тургенева, Лермантава, Ляскова, Маякоўскага і іншых пісьменнікаў, падпісныя выданні, энцыклапедыі. Значна больш выдаецца кніг на роднай мове і ў перакладзе на рускую мову, на мовы народаў братніх рэспублік краіны, на замежныя мовы.

Хочацца сказаць, што цікавасць Коласа да кніг часамі бывала дзейснай. З 1946 года паэт часта хварэў на запаленне лёгкіх і падоўгу не мог выязджаць за горад. А яго ж так цікавіла, як выглядаюць палеткі, у якім стане пасевы, які будзе ўраджай. Ён стаў засяваць на сваім участку каля дома невялікую лапінку жыта, глядзеў з акна, як яно расце. Але вось да яго трапляе кніга «Полацка-Віцебская даўніна» 1916 года, выпуск III, і там ён знаходзіць наступнае: каля 400 гадоў назад служыў у якасці начальніка аховы Віцебскага замка ротмістр Гваніньі — італьянец. Вярнуўшыся на радзіму, Гваніньі апісвае спосаб сумеснага пасеву ячменю і жыта, які ўжывалі тады на Беларусі. Выпальваўся лес, глеба заворвалася і баранавалася, і вясной сеялі сумесь зерняў ячменю і жыта. Восенню жнуць ячмень, а праз год жыта. Ураджаі вялікія, а араць і сеяць трэба толькі адзін раз.

Коласа гэта вельмі зацікавіла, і ён рашыў праверыць такі спосаб. Вясною 1952 года ён засявае дзялянку на сваім участку і вынікі доследу публікуе ў «Весніку Акадэміі навук БССР» і ў газеце «Калгасная праўда». Пра далейшы лёс Коласавага эксперыменту можна прачытаць у цікавай кнізе А. Ільчанкі «Аснова, або Хто там стукаецца ў дзверы?» Так звесткі, знойдзеныя Коласам у забытай старой кнізе, становяцца цікавымі і набываюць шырокае гучанне. Як бачым, Колас ніколі не абмяжоўваўся толькі чыста літаратурнай дзейнасцю; кола яго інтарэсаў вельмі шырокае, ён жыў клопатам усёй краіны, яго ўвесь час цікавілі праблемы сучаснай вёскі.

Колас быў членам Камітэта па Дзяржаўных прэміях. Штогод на атрыманне прэмій вылучалася многа твораў, напісаных пісьменнікамі ўсёй нашай краіны. Для абмеркавання ў Камітэце іх трэба было прачытаць. І не проста прачытаць, але даць ацэнку, характарыстыку, правесці ўдумлівы аналіз твора. Гэта была адказная і нялёгкая, але ў той жа час пачэсная і цікавая работа. Колас знаёміўся з лепшымі творамі ўсёй савецкай літаратуры.

Нягледзячы на такую нагрузку, ён не можа забыць дарагіх яму з маладых гадоў класікаў, перачытвае іх. Вось урывак з пісьма да Максіма Лужаніна ад 8. 02. 53 года: «...чытаю Дастаеўскага. Перачытаў «Братья Карамазовы». Чытаю іх не першы раз. Дзіўлюся геніяльнасці пісьменніцкага дара Дастаеўскага. Зараз перачытваю «Бесы» і яшчэ хачу прачытаць «Идиота»...» А значна раней, у канцы 1947 года, Колас піша паэту і перакладчыку сваіх твораў на рускую мову Сяргею Гарадзецкаму: «Мне кажется, вы, наши старшие братья, должны позаботиться о том, что Достоевский наш, а что прохвосты стараются использовать (Федора Михайловича Достоевского) в своих целях — это н[illegible]о выбить козырь из их р[illegible] Выше по таланту Достоевско[illegible] нет в мире писателя. Достоевский наш, Достоевскому, если нужно, все надо простить, имея в виду, что вся жизнь Федора Михайловича была направлена в пользу человека, а [illegible] системы».

Я гэтымі прыкладам[illegible] хацеў паказаць актыўнае ўспрыняцце Коласам прачытанай кнігі. Часта Колас рабіў і сур'ёзныя папрокі аўтарам, нават сваім блізкім сябрам. Так, рэзка крытыкаваў раман Міхася Лынькова «Векапомныя дні», раман Піліпа Пестрака «Сустрэнемся на барыкадах», паэму Аркадзя Куляшова «Аманал».

Якуб Колас быў страсным прапагандыстам кнігі. Ён многа ўвагі ўдзяляў стварэнню, камплектаванню бібліятэк яшчэ ў Інбелкульце, пасля ў Акадэміі навук БССР. Нездарма Цэнтральная бібліятэка Акадэміі навук БССР носіць імя Якуба Коласа.

Якуб Колас, як мы ведаем, напісаў мноства кніг. Асабліва плённым стаў савецкі перыяд у творчасці пісьменніка. Калі ў дарэвалюцыйны час выйшла ўсяго 9 яго кніг агульным тыражом 2 900 экземпляраў, то зараз колькасць Коласавых кніг вымяраецца сотнямі, а тыраж — многімі мільёнамі. Творчая спадчына песняра вельмі значная. Апошні збор твораў выйшаў у 14-ці тамах. Але туды ўвайшло не ўсё. Цяпер пачалася падрыхтоўка да поўнага, акадэмічнага выдання ўсяго напісанага Коласам.

Нямала кніг і пра Якуба Коласа выдадзена. Гэта працы вучоных, даследчыкаў жыцця і творчасці народнага паэта, манаграфіі, прысвечаныя пасобным творам, багатая мемуарная літаратура, мастацкія творы, зборнікі ўспамінаў сучаснікаў, літаратурныя альбомы. Многа такіх работ створана і навуковымі супрацоўнікамі Літаратурнага музея Якуба Коласа. Асобае месца займае глыбокая па зместу, цікавая і павучальная кніга Максіма Лужаніна «Колас расказвае пра сябе». А цяпер ідзе работа над стварэннем Коласавай энцыклапедыі.

Даніла МІЦКЕВІЧ.

НА ЗДЫМКУ: Якуб КОЛАС на Пленуме СП БССР (1949 год).

ІМЁНЫ, ЯКІЯ ВЕДАЮЦЬ УСЕ

ПРАЗАІК ВАЛЯНЦІН РАСПУЦІН

Валянціну Распуціну нядаўна споўніўся 51 год. Між тым вось ужо два дзесяцігоддзі яго імя ўпамінаецца ў шэрагу самых буйных савецкіх пісьменнікаў. З першай жа аповесці «Грошы для Марыі» крытыка загаварыла пра яго не як пра пачынаючага аўтара, а як пра майстра, які лёгка валодае сакрэтамі пісьменніцкай працы. А ў 32 гады ён ашаламіў, напісаўшы сваю другую аповесць «Апошні тэрмін». Не верылася, што зусім яшчэ малады чалавек можа так глыбока пранікнуць у псіхалогію старой паміраючай жанчыны і перадаць самыя тонкія рухі яе душы.

Валянцін Распуцін для сюжэтаў сваіх твораў нярэдка выбірае экстрэмальныя сітуацыі. У аповесці «Жыві і помні», напрыклад, ён расказвае аб трагічным лёсе маладога салдата, які не наўмысна, а ў сілу ракавых акалічнасцей становіцца дэзерцірам і асуджаны хавацца ад людзей у глухой тайзе. Ці другая яго кніга: «Развітанне з Мацёрай». Яна пра вёску, што будзе затоплена, знесена з «твару зямлі» з-за таго, што будуецца побач гідрастанцыя. Пра жыхароў, якія страцяць навечна месца, дзе нарадзіліся яны, дзе жылі іх продкі.

Распуцін — пісьменнік-псіхолаг, пісьменнік-даследчык. Глыбіні чалавечага сэрца і духу раскрывае ён кожны раз усё з новых бакоў. А яго аповесць «Пажар», што выйшла ў 1985 годзе, стала своеасаблівым прадвесцем той перабудовы, што толькі-толькі пачыналася тады ў СССР. У святле пажару, які ўзнік у сібірскім пасёлку, па-асобаму высвечваецца, якія тыя, хто тушыць яго, чым кожны заклапочаны. Сцэны абрамляюцца разважаннямі героя кнігі над прычынамі тых заганаў быцця, што скалечылі свядомасць людзей, скалечылі іх узаемаадносіны, прытупілі сумленне, гонар...

Творчасць Распуціна займае асобае месца ў савецкай літаратуры. Нездарма аб ім гавораць: «Гэта мост, гэта і завяршэнне, і пачатак, таму што ён злучае традыцыі класічныя, праведніцкія з тым новым, што толькі пач[illegible]ецца ў літаратуры...»

Аднак, робячы ў юнацтве выбар жыццёвага шляху, ён зусім не збіраўся стаць пісьменнікам. «Хацеў быць настаўнікам, — расказвае Валянцін Распуцін. — Тлумачыцца гэта проста: я нарадзіўся ў сібірскай вёсцы. А там, калі я заканчваў школу, прафесія настаўніка зас[illegible]валася яшчэ вельмі прэстыжнай, аўтар[illegible]най. Вось і захацелася мне працаваць у шк[illegible]. З тым і паступаў у Іркуцкі універсітэт на гісторыка-філалагічны факультэт.

Мае бацькі — сяляне, забяспечана сям'я была дрэнна. Жыў я на стыпендыю, а на трэцім курсе застаўся без стыпендыі. Патрэбен быў заработак, паспрабаваў супрацоўнічаць у маладзёжнай газеце. Атрымалася, і да сканчэння універсітэта мяне ўжо запрасілі туды працаваць пастаянна. Рабіў усё, што належыць журналісту. Многа ездзіў. Аднойчы сеў пісаць нарыс, а атрымалася апавяданне, было мне тады 24 гады...»

Нярэдка здараецца, што чалавек, стаўшы пісьменнікам, асабліва вядомым, пакідае правінцыю, пасяляецца ў сталічных гарадах. Распуцін застаўся верны Сібіры. Жыве ў Іркуцку.

Па натуры ён аднолюб. Родны край — заўсёды месца дзеяння яго кніг. Друкуецца ў Маскве заўсёды ў адным і тым жа часопісе «Наш современник». Ну а далей — кнігі яго перавыдаюцца ў самых розных гарадах СССР і розных краінах свету. Усё, што напісана Распуціным, публікавалася замежнымі выдавецтвамі. «Пажар», напрыклад, выйшаў у свет ужо больш чым у 20 краінах, сярод якіх Англія, ЗША, Швецыя...

Распуцін — чалавек грунтоўны, нетаропкі. Усё, за што ні возьмецца, робіць з рэдкай стараннасцю і патрабавальнасцю. А аб рабоце сваёй ён гаворыць так:

— Працую я марудна, магчыма, і надзвычай марудна. Асабліва, калі толькі пачынаю нешта новае. Пасяджу-пасяджу, напішу радок, пасяджу-пасяджу, закрэслю... Атрымліваецца па палавіне старонкі ў дзень. Недзе к сярэдзіне работы справа ідзе хутчэй. А потым надыходзіць момант, калі пішу без перапынкаў. І адпачываць трэба, і не магу спыніцца. Люблю пісаць тонка завостраным алоўкам. Почырк у мяне вельмі дробны, мала хто можа ў ім разабрацца. З дзесяці маіх радкоў, напісаных ад рукі , на машынцы потым атрымліваецца амаль старонка.

Мне здаецца, што роля літаратуры, мастацтва ў жыцці грамадства вялікая, але далёкі ад думкі, што яны могуць перарабіць жыццё. Я веру ў другое: літаратура можа памагчы чалавеку стаць дабрэйшым, можа паўплываць на душу, сэрца чытача. У гэтым бачу прызначэнне пісьменніцкай працы...

У сваёй творчасці Валянцін Распуцін увасабляе на практыцы гэту выказаную ім думку. Аднак ён не абмяжоўвае свае заняткі толькі літаратурай. Ён актыўна жыве жыццём сваёй краіны, а не толькі апісвае яго на старонках кніг. Ён з гарачай страснасцю, нястомнай энергіяй займаецца сацыяльнымі праблемамі, асабліва аховай прыроды. І калі цяпер у СССР адхілены праект павароту сцёку паўночных рэк на поўдзень, то ў гэтым і вялікая заслуга пісьменніка Валянціна Распуціна. І калі не загінула унікальнае возера Байкал, то таксама дзякуючы шматгадовай барацьбе Распуціна.

Можа быць, стаміўшыся ад такіх незлічоных клопатаў, Валянцін Распуцін аднойчы сказаў у інтэрв'ю, што яму хацелася б стаць леснікам. Але вось ужо зноў мы чытаем яго артыкул па экалагічных праблемах, што тычаць Байкала. «За поўную перамогу яшчэ трэба змагацца», — лічыць пісьменнік. А працуе цяпер Валянцін Распуцін над незвычайнай для сябе кнігай — яна прысвечана гісторыі Сібіры.

Санія ДАЎЛЯКАМАВА.

ПАДАРУНАК НАШАЙ ЗЯМЛЯЧКІ, МАСТАЧКІ НАДЗЕІ ЛЕЖЭ

МУЗЕЙ У ЗЕМБІНЕ

У гарадскім пасёлку Зембін Мінскай вобласці адкрыты музей Надзі Лежэ. Ён размясціўся ў некалькіх залах Дома культуры. Музей ствараўся па індывідуальнаму архітэктурнаму праекту. Над яго экспазіцыяй працавалі работнікі Дзяржаўнага мастацкага музея БССР.

Творчасць Надзі Лежэ (Надзеі Пятроўны Хадасевіч-Лежэ), жонкі Фернана Лежэ, добра вядома ў Еўропе і ў Савецкім Саюзе. Пачаткам яе шляху ў мастацтва была вучоба ў Вышэйшых Дзяржаўных мастацкіх майстэрнях у Смаленску (арганізаваны заснавальнікам супрэматызму Казімірам Малевічам). Затым была Варшава, знаёмства з мастацтвам Яна Матэйкі і польскім рамантызмам. І нарэшце — Парыж, школа Фернана Лежэ.

Надзея Пятроўна была інтэлігентам у першым пакаленні, прыйшла ў мастацтва, як гаворыцца, ад зямлі. І можа таму захавала яснасць бачання свету, уласцівую народным майстрам Беларусі.

Пачатак музею ў Зембіне быў пакладзены самой Надзеяй Пятроўнай яшчэ ў канцы 60-х гадоў. Тады яна падарыла Радзіме на працягу шэрагу год каля дзвюх тысяч факсімільных рэпрадукцый, а таксама злепкаў шэдэўраў сусветнага выяўленчага мастацтва. Факсіміле заказваліся лепшым мастакам-рэстаўратарам.

Трыццаць такіх рэпрадукцый былі падораны непасрэдна Зембінскай школе. Надзя Лежэ ставіла перад сабой асветніцкія мэты: даць магчымасць азнаёміцца з вышэйшымі дасягненнямі сусветнай культуры жыхарам тых месцаў, куды па зразумелых прычынах наўрад ці прыедуць перасоўныя выстаўкі калекцый Луўра ці Эрмітажа.

Апрача рэпрадукцый, у экспазіцыі музея прадстаўлены творы самой Надзі Лежэ. Гэта мазаікі — партрэты У. І. Леніна, Ф. Лежэ, М. Шагала, П. Пікасо. Бадай, менавіта ў мазаіках моцна адчуваецца ўплыў творчых прынцыпаў Фернана Лежэ на мастацтва Надзі.

Наведвальнікі музея маюць магчымасць пазнаёміцца з фотадакументамі, што расказваюць пра жыццёвы шлях Надзеі Пятроўны. Тут і ўрачысты момант закладкі музея ў Б'ёце (ён быў адкрыты ў 1960 годзе, паднесены ў дар Францыі. Цяпер тут — нацыянальны музей Фернана Лежэ), і прыезд Н. Лежэ ў Зембін, сустрэча з землякамі.

Ёсць у музеі і творы сучаснага беларускага мастацтва. Дзяржаўны мастацкі музей БССР перадаў Зембіну на некалькі год шэраг жывапісных палотнаў з паступленняў 70-х—80-х (часткова — 60-х) гадоў. Работы, якія адносяцца да асноўнага Фонду захоўвання. Гэта карціны В. Цвіркі, П. Масленікава, Ф. Янушкевіча, В. Кожуха, А. Кішчанкі, М. Селешчука, У. Тоўсціка і іншых майстроў. Можна з упэўненасцю сказаць, што такая прадстаўнічая экспазіцыя ёсць не ў кожным абласным горадзе Беларусі. Тут няцяжка прасачыць усе асноўныя тэндэнцыі савецкага мастацтва апошніх некалькіх дзесяцігоддзяў.

Музей Надзі Лежэ як своеасаблівы культурны цэнтр Зембіна будзе развівацца і далей. Напэўна, з часам у яго сістэму ўвойдуць адрэстаўрыраваныя помнікі архітэктуры, рэканструяваная плошча перад Домам культуры і г. д. Музей нібы стварае будучаму гораду эстэтычны маштаб. А вопыт стварэння музея ляжа ў аснову аналагічных праектаў для іншых гарадоў і пасёлкаў. Нямала імёнаў, дастойных удзячнай памяці, дала беларуская зямля.

П. ВАСІЛЕЎСКІ.

КРОСНЫ ГАННЫ САЎЧУК У РАБОЦЕ ЦЭЛЫ ГОД

УЗОРЫ НАДНЁМАНСКАГА КРАЮ

Выгадна і прывольна размясцілася вёска з мілагучнай назвай Галубы ў Мастоўскім раёне, што на Гродзеншчыне. Навокал — ягадныя і грыбныя саснякі, прасторныя лугавіны з магутнымі дубамі, непадалёку — паўнаводны Нёман. Усё тут натхняе на творчасць. І не дзіва, што амаль пад кожнай страхой можна бачыць разабраныя кросны, якія знойдзеш не ў кожнай вёсцы. Па ўсім відаць, што тут яны «адпачываюць» толькі летам, а зімою зноў перабіраюцца ў хаты, ляскаюць бёрдамі.

У хаце Ганны Саўчук кросны ў рабоце цэлы год. Здавалася б, праца санітаркай у мясцовай бальніцы, звыклы сялянскі клопат па гаспадарцы зусім не пакідаюць вольнага часу. Вось і цяпер давялося прывезці Ганну Уладзіміраўну з недалёкага поля.

Што трапіў у дом выдатнай майстрыхі — відаць ужо з парога. На сценах, ложках, мэблі — узорыстыя дываны, посцілкі, сурвэткі, падлога ўкрыта яркімі дарожкамі-хаднікамі, нават дзвярны праём завешаны ад мух плеценай сурвэткай. Але найбольшая прыгажосць — у шафе: цэлы стос яркіх, рознакаляровых посцілак і дываноў. Ганна Уладзіміраўна выцягвае іх усе, з яўным задавальненнем раскладвае на крэслах: глядзіце, калі даспадобы. Вынесеныя на вячэрняе сонейка, развешаныя на плоце, вырабы зайгралі ўсімі фарбамі. Нібы вясёлка заззяла!

— А мы і бралі яе за ўзор,—пацвердзіла маё параўнанне Вольга Сямёнаўна, маці майстрыхі. Сама калісьці добрая ткачыха, сёння за кросны яна ўжо не садзіцца: рукі не слухаюцца, вочы дрэнна бачаць. Але яшчэ жвавая, і калі дачка зноў выправілася ў поле, з ахвотай узялася расказваць і пра ткацтва, і пра ўсё з ім звязанае.

— Дзякуй богу за дачку. І працаўніца, і майстрыха на ўсе рукі: што выткаць, што вывязаць, што вышыць... Ужо я была майстрыха, а яна мандрэй за мяне. Кросны ў многіх ёсць, але ткуць мала, ды і то зімою. Толькі ў нас кросны не разбіраюцца... Авечак маем, воўна свая, а на аснову купляем ніткі. А ўзоры, я ж казала, адкуль бяром — з неба. Такія во ў паскі дываны выходзяць, мы іх суцэльнымі называем. Іх можна адной ткаць. А такія, з кветкамі, адзін не патчэш, трэба, каб хто дошку варочаў. Перабіраем на пруток, зацягваем нітку грубую, дошку падсоўваем. А ўзор ніткамі на матушках закладваем. Калі я ткала, такой моды не было, прасцей узоры былі. Гэта цяпер сталі такія яркія: то самі прыдумаюць, то адна ў адной пераймаюць. Заднікі такія не ткалі, дык дачка ў суседнюю вёску збегала, пераняла... А тут жа яшчэ не ўсё. Самыя лепшыя дываны цяпер у Мінску, на выстаўцы, а потым у Маскву паедуць...

Да гэтага, што расказала Вольга Сямёнаўна, мала што можна дадаць. Творчасць Ганны Уладзіміраўны ярка адлюстроўвае і становішча сучаснага ткацтва на Гродзеншчыне, і змены ў яго характары за апошні час, і найбольш тыповыя асаблівасці мясцовых тканін. Вось такія, вясёлкавыя («пасястыя», «у вясёлку», «суцэльныя») пашырыліся сёння па ўсёй заходняй Беларусі, але найбольшай прыгажосцю вызначаюцца тутэйшыя, а таксама ў суседніх Шчучынскім, Лідскім, Ваўкавыскім раёнах. Нітка да ніткі падбіраюцца так, што колеры пераходзяць адзін у адзін непрыкметна, як у вясёлцы. Часамі ўзорыстыя палосы перабіваюцца аднатоннымі — карычневымі, фіялетавымі, зялёнымі. Ткуць іх арыгінальна — на дзве асновы адным утком. Гатовы дыван здымаеш з кроснаў, разгортваеш — цэлы выраб без шва пасярэдзіне.

Другі від кампазіцыі, таксама тыповы для гэтых мясцін, — чаргаванне гладкіх палос з арнаментаванымі. Ткаць такія дываны, як ужо казала Вольга Сямёнаўна, складаней: гладкі фон — звычайным палатняным перапляценнем, а ўзоры «выкладаюцца» рознакаляровым утком, які ўяўляе ніткі, наматаныя на трэсачку, паперыну ці звітыя ў клубочак («матушкі», «матрушкі», «матонкі»). Затое які маляўнічы, квяцісты выраб атрымліваецца! Не трэба мець вялікай фантазіі, каб убачыць тут лугавыя кветкі ў пракосах, барозны квітнеючай бульбы, шнуры півоняў у гародчыку. Колеры чыстыя, сакавітыя, мажорныя, і няцяжка ўявіць, якой радасцю жыцця, замілаваннем да прыроды поўніцца хата, аздобленая такімі вырабамі. Асабліва зімою.

Інтэнсіўнае ўзбагачэнне традыцый, характэрнае для сучаснага народнага мастацтва, не абыходзіцца без выдаткаў. Вось і ў Ганны Уладзіміраўны ўзоры некаторых посцілак я[illegible] пераняты з масавай фабрычна[illegible] [illegible]адукцыі. І наўрад ці можна ўпікнуць майстрыху за гэта: у народзе бытуе перакананне, што любы прамысловы выраб — узор дасканаласці, несумненна лепшы за свой, вясковы. Часам пераканаць у адваротным бывае няпроста. І ўсё ж звычайна [illegible] магае здаровы народны густ.

Здавалася б, хапае сёння самых розных вырабаў фабрычнай вытворчасці, танных і практычных. Але сапраўдны майстар з агеньчыкам мастака ў душы хоча стварыць нешта сваімі рукамі, непаўторнае, нестандартнае, арыгінальнае. Як Ганна Саўчук і іншыя ткачыхі з вёскі Галубы ў Мастоўскім раёне.

Яўген САХУТА.

НА ЗДЫМКУ: майстрыха Ганна САЎЧУК з маці Вольгай Сямёнаўнай.
Фота аўтара.

БЕЛАРУСКАЯ КУХНЯ

САЛАТА «МІНСКАЯ»

Бульбу і свежыя шампіньёны адварыць, нарэзаць дробнымі скібачкамі, дабавіць нашынкаваныя капусту і рэпчатую цыбулю, перамяшаць. Заправіць воцатам і алеем, пасыпаць цукрам.

200 грамаў бульбы, 100 грамаў шампіньёнаў, 1 сярэдняя галоўка рэпчатай цыбулі, 40 грамаў капусты, 1 сталовая лыжка алею, 1 чайная лыжка воцату, крыху цукру.

БІТКІ ПА-БЕЛАРУСКУ

Мяса ялавічыны прапусціць праз мясарубку з буйной рашоткай. У фарш дабавіць дробна насечаную сырую цыбулю, яйка, спецыі, соль, сфармаваць біткі і падсмажыць на топленым масле. На гарнір падаць адварную бульбу і марынаваныя грыбы.

500 грамаў ялавічыны, 1 цыбуліна, 1 яйка, 1,5 сталовай лыжкі топленага масла, спецыі, соль.

МОРКВА, ТУШАНАЯ З ЯБЛЫКАМІ

Сырую абабраную моркву нарэзаць буйнымі кубікамі, дабавіць сметанковае масла, крыху вады і тушыць. За 15 мінут да гатоўнасці дабавіць долькі яблык, цукар, соль.

7 штук морквы, 4 яблыкі, 3 сталовыя лыжкі цукру, 2 сталовыя лыжкі сметанковага масла, соль.

СУП-ПЮРЭ БУЛЬБЯНЫ З МАКАМ

Абабраную бульбу зварыць у падсоленай вадзе, працерці і развесці бульбяным адварам.

Асобна прыгатаваць макавае малачко: мак прамыць, апарыць кіпятком, працадзіць праз густое сіта ці марлю. Падрыхтаваны мак расцерці ў ступцы да з'яўлення белага соку, дабавіць крыху кіпеню і добра размяшаць. Атрыманым макавым малачком заправіць суп-пюрэ, пасаліць і вытрымліваць у печцы ці духоўцы да ўтварэння румянай пенкі.

1,5 літра вады, 5—6 штук бульбы, 3 сталовыя лыжкі маку, соль.

ЦІКАВА ВЕДАЦЬ

РАСЛІНЫ ВАКОЛ НАС

Колькі раслін можна сустрэць у Беларусі? У кнізе «Загадкі беларускай флоры», якая выйшла ў выдавецтве «Вышэйшая школа», дадзены адказ на гэтае пытанне: на ўсёй плошчы нашай рэспублікі (звыш 207 тысяч квадратных кіламетраў) налічваецца каля 1 600 вышэйшых раслін. 97 працэнтаў з іх кветкавыя, звыш 100 родаў зерневыя. 19 родаў папаратнікаў, вялікія сямейства крыжакветных, ружакветных, асаковых... Толькі апошні род утрымлівае 60 відаў. Звыш 300 раслін у Беларусі — лекавыя.

У лясах, на палях і лугах сустракаюцца агульнавядомыя, шырока распаўсюджаныя расліны, а ёсць такія, колькасць якіх вызначаецца адзінкамі. Прычын таму шмат: адны трапілі ў нашы месцы выпадкова, іншыя выміраюць у выніку гаспадарчай дзейнасці чалавека, змянення клімату і ландшафту. 444 расліны ў краіне занесены сёння ў Чырвоную кнігу, 85 з іх — у Беларусі. Некаторыя знаходзяцца на грані поўнага знішчэння, але радуе той факт, што частка рэдкіх раслін хутка будзе выключана з Чырвонай кнігі.

В. ФЕРАНЦ.

Значна ўзрасла цана перамог на першынствах, міжнародных і ўсесаюзных спаборніцтвах для спартсменаў. Справа ў тым, што зараз барацьба ідзе ўжо не толькі за медалі і прызы, але і за алімпійскія пуцёўкі ў Сеул. Добрых слоў заслугоўваюць прадстаўнікі Беларусі. Прыгадаем, для прыкладу, некалькі спаборніцтваў з іх удзелам.

У Нарвегіі прайшоў чэмпіянат Еўропы па класічнай барацьбе. За зборную Савецкага Саюза на гэтых спаборніцтвах выступалі Аляксандр Шастакоў (да 57 кілаграмаў) і Анатоль Федарэнка (100 кілаграмаў) з Гродна. Беларускія спартсмены ўпэўнена занялі першыя месцы.

Паблізу Бруселя прайшлі міжнародныя перадалімпійскія спаборніцтвы весляроў. І тут вызначыліся савецкія спартсмены. Адзначым поспех гамяльчаніна Віктара Пусева, які стаў пераможцам на байдарцы-чацвёрцы на 1 000 і 500 метраў разам з Сяргеем Кірсанавым (Херсон), Аляксандрам Матузенкам (Чаркасы) і Віктарам Дзянісавым (Калінін).

Як вядома, касцяк зборнай Савецкага Саюза па гандболу на Алімпійскіх гульнях у Сеуле складуць спартсмены мінскага СКА. Пакуль жа яны ў гэтыя дні правялі дзве гульні за Кубак кубкаў еўрапейскіх краін з заходнегерманскім клубам ТВ «Гросвальштат». У гасцях беларускія спартсмены ўступілі 21:24. Затым дома дамагліся перамогі з лікам 27:15 і заваявалі ганаровы трафей.

Парадавалі высокімі вынікамі беларускія спартсмены і на ўнутрысаюзных спаборніцтвах.

Так, на першынстве Узброеных Сіл малады мінчанін В. Мартынаў у стральбе з пнеўматычнай вінтоўкі выбіў 600 ачкоў з 600 магчымых. Гэта сума перавышае афіцыйны сусветны рэкорд.

А вядомая спартсменка Алена Бялеўская на спаборніцтвах на прызы Віктара Санеева ў Сухумі ў скачках у даўжыню паказала вынік 7 метраў 21 сантыметр. Такога не дамагаўся сёлета ніхто ў свеце.

Мы назвалі толькі некалькі магчымых кандыдатаў з беларускіх спартсменаў на паездку ў Сеул. На самай жа справе іх намнога больш. Мяркуем у далейшым пазнаёміць з імі нашых чытачоў.

З УВАГАЙ ДА СВАІХ КАРАНЁЎ

«Спадчына» — так называецца творчае аб'яднанне пры Мотальскай сярэдняй школе № 1 Іванаўскага раёна. Вучні, якія ўваходзяць у яго, вывучаюць гісторыю роднай вёскі, біяграфіі аднавяскоўцаў, паданні. У літаратурнай гасцёўні клуба калгаса «40 год Кастрычніка» яны арганізуюць сустрэчы са старажыламі, ветэранамі вайны і працы, самадзейнымі артыстамі. Часта бываюць тут і беларускія пісьменнікі.

РЭДАКЦЫЙНАЯ КАЛЕГІЯ

НАШ АДРАС:

МІНСК-5, ЛЕНІНСКІ ПРАСПЕКТ, 44,
ТЭЛЕФОНЫ: 33-01-97, 33-02-80,
33-03-15, 33-16-56, 33-07-82.

Ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга друкарня выдавецтва ЦК КП Беларусі.
Зак. 860